

ИЗЛАЗИ
УТОРНИКОМ, ЧЕТВРТОМ
И НЕДЕЉОМ

Ц Е Н А
ЗА 1 МЕСЕЦ 1 ДИН.
ИЛИ 1 КРУНА

ПРЕПЛАТУ ПИМАЈУ
СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ И
ИНОСТРАНСТВУ

ЗВЕЗДА

ПОРОДИЧНИ ЛИСТ

Претплату треба слати
Стеви М. Веселиновићу
проф. богословије

НЕПЛАЋЕНА ПИСМА НЕ
ПРИМАЈУ СЕ

ГЛУКОПСИ НЕ БРАЈАЈУ СЕ

УРЕДНИШТВО СЕ НАЛАЗИ
У МАЋЕДОНСКОЈ УЛИЦИ
БР. 8

БРОЈ 10 ПР. Д.

УРЕДНИК: ЈАНКО М. ВЕСЕЛИНОВИЋ

БРОЈ 10 ПР. Д.

✦

Сјетно поје булбул мали
На ружиној грани витој,
Још сјетније вјетрић пирка,
Но тривици валовитој.

Тужно шлове звјезде јасне,
Ведрој неба по пучини;
Још тужније мисли моје
Раал'јећу се по далнини.

Ој, оставте мисли моје,
Не трајте груд ми ледну!
Јер су пушта мјеста она,
Бе ја љубљах ону чедну.

У хаз-башчи љуа је снен'о,
Нема сјенке оне више,
Под којом сам слуш'о некад,
Бе крај мене она диме.

Пресах'о је бистри поток,
Што ми жеђу често згаси.
Све је путо, вихор само
Долијеће са уздаси!

Београд, у септембру 1898.

Оскар А. Ђикић.

◆◆◆◆◆

ПОЗОРИШТЕ У ПАЛАНЦИ

— Раде Докаловић —

(наставак)

(2)

И постаде позориште. Кавана код „Орача“ постаде славна и чувена, а улица, у којој је, она живља него обично. Сваки из радозналости прође туда, и тек завири у механу да види шта се тамо чини. У самој ствари у механи бејаше као и обично; а за прво време припреме су вршене у читаоници. Управитељ прави од хартије капаке, Јова молер засукао рукаве у једном бошку па молује шуму на неким ласкама обложеним хартијом; Прока снајдер у другом крају шије одежду за Светог Саву од неких старих постава; Миливоје тишлер прави сабље и мачеве од чамовине; глумац туца неку смесу те прави бенгалску ватру. Једни трче по вароши те траже старо олово, пиштоље, црногорске капе, турске сабље. Кад погледате а оно се само ради и то са журбом.

Пуно је деце на прозорима и радозналих грађана унутра у читаоници: једни оду други дођу. Сваки кад пође тек слегне раменима, насмени се на рекне: „Е, ајде, ајде, видећемо!“

Радило се ту не само дању него и ноћу, нарочито кад, после дугих преговора, друштво издејствова код Коете бакалина, да добије петролеума на вересију.

— Гадни ђифта! љути се глумац, као да ће позориште утећи због његове киле гаса! — а за тим поче грдити механџију што му тражи новац за храну у напред.

— Свиње једне, и за њих вреди радити! — викну и тресну ногом о под с таквом жестивом, како само доликује ономе што игра „трагичне јунаке“.

Како тако прекршише све препоне и отпочеше пробе.

Једна је од највећих тешкоћа била, док се годише ко ће играти Пелу у Стеријиној „Злој жени“. Јер се није ни једна женска јавила. Сваки се осећа мушко па неће да игра жену. У мало није било и боја, али, Богу хвала, глумац надвика све и запрети да ће он посао баталити, ако га не слушају, и тако се та улога даде Јови молеру, јер су пронашли да он личи на Пелу.

— Пело, седи до мене! — дирну га Миливоје, кад он, после поделе улога, љут као ватра доврши ваше моловање неких прозора.

— Марш, џукело! Не лај! — одсече се овај оштро и замахну четком.

Сви се напели од смеха, а нико не сме да се насмеје, јер се боји свађе. По неки се тек дочена врата па викне:

— Пело, не љути се! —

Псује Јова све што му на ум дође а чешљара гађа четком, и скочи да поцепа у љутини све што је радио.

Опет нова врева и галама. Једва се споразумеше, да је то шала и да се не љути, после дугих глумчевих објашњења

— Свака улога мора с љубављу да се игра, декламује глумац, завршујући своје поуке о уметности!

У кавани код „Орача“ све спремно. Направљена бина од дасака уз врата читаоница, на које ће глумци улазити и излазити пред публику.

Пред вратима каванским је г. Ивић, те причекује госте као управитељ.

— Нек ти је са срећом, Јово! вели му једна тетка улазећи унутра, врло озбиљно.

— Хвала! одговара овај у басу још озбиљније.

— Почесмо, а? — говори г. Спира здравећи се с управитељем.

— Трчи још за једну клупу, виче глумац чешљару. —

— Па у име Бога! — одговара Ивић Спири и окрете се унутра кафани те рече да се иде код Стеве берберина за клупу.

Као што видите ту шале нема. Дошла већ и публика.

Ушао и управитељ унутра, јер се не нада више посети. Чека се само на почетак.

Један дечко носи вино у стаклету и по наредби управитељевој служи публици.

— Деде, служи г. Спири. —

— Хвала; нека ти је дуговечно! — одговори овај пошто испи чашу.

— Дај чича Гаври једну. —

— Нека море, баш не могу нешто; тек дођох теби за љубав!

— Хвала ти, ал' де попи једну: добро вино! —

— Е ајде; срећно ви било и дуговечно! Да Бог да на велики степен дошли — благосиља Гавра.

— Дај Боже! — одговара смирено Ивић сав срећан.

— Хајде почињите Васо — викну кубециском калфици стриц, кад Васо извири на вратима читаонице.

Почела је и представа. Дечко служи и даље вино, а публика није и смеје се, да већ мислиш све ће пући. Нарочито Јови што игра Пелу.

Срету шустера игра глумац и да би га боље представио нијана то се опио и сам.

— Како се овако направи вијан, па истина као пијан човек!? — чуди се чича Гавра.

Остали глумци на бини пренуше у смех кад то чуше, а нарочито они што вире кроз ошкринута врата читаоницка.

Суфлер говори из рупе између дасака, која је за то и намењена, али га глумци и питају кад добро не дочују.

— Пела му полети у очи — говори суфлер.

— Не мувај се! — виче један у читаоници, јер хоће да га гурну они други да боље виде.

— Трците ви тамо, не чује човек! — саветује их суфлер, а Пела клима главом и чека да јој суфлер наново каже.

— Пела му полети у очи — довикује суфлер.

— Пела му полети у очи! — изговори Јово меланхоличним, тужним гласом, климајући главом.

Глумац севну очима од љутине и значајно одмахну главом, док се тек Пела присети, цикну колико га грло доноси и потрча на Срету:

Громогласан смех разлеже се у публици.

— Где ти, опака Јове! — вичу неки.

Игра се даље.

— Пела кија! — виче суфлер.

— Пела кија — понавља Јова.

— Та кијај, мамлазе, чујеш што ти се каже! — гуиња глумац.

— Не кијам ја, ти треба да кијаш! — одговара му Јова љутито.

Глумац га крадом муву ногом испод стола и промрља: — кијај, животињо! —

— Питај га ко кија — брани се Јова.

— Пела, Пела — чује се суфлер.

Јова се сад намести, диже главу и кину.

Игра се настави даље.

— Готово да се иде — рече чича Гавра и диже се. Глумци прекидоше часком игру и погледаше на ту страну.

— Седи још мало, задржава га г. Ивић —

Почеше да се дижу и остали и опраштају се с онима што остају и са управитељем, па довикну и глумцима:

— Е лаку ноћ! баш се исмејасмо! —

— Лаку ноћ! — одговоре и они да се не замере.

— Деде попиј још једну, нуди управитељ понекога и на вратима, да га придобије и за други пут.

И тако мало по мало одоше сви пре но што се представа свршила.

Давате су још две три представе после тога, али посете све мање. Ко је био један пут, тај не дође други пут, јер сваки држи да то треба један пут видети, као год и чудовишта што приказују на вашарима.

Па ипак се одушевљење код младих људи не хлади. Раде они неуморно.

Прођоше поред чешљара Саве, а тек иза тезге се чује глас, рецимо:

— Ја част своју морам крвљу опрати! —

То Тоша његов калфа учи улогу, а шегрт стоји на вратима, па пази да газда не наиђе.

Чудите се и идете даље; тек пред кубецницином вас тргне дрека:

— Удри, неверо, у ове слабе груди! —

Још се већма чудите, кад тек наиђете пред мумиски дућан, а оно се слегао силан свет, па гледа и слуша што није чуо.

Газда Цоне ошамарио калфу, а овај протестује и прети како ће се осветити.

— Тој ли те плаћам, свињо погана, да ми се дереш по дућан као луд! Све ће ми муштерије понудити! —

— Немој ти неког да грдиш и да бијеш! — вели калфа.

— „Да ви'ш како Милош туче!“... Да ви'ш ти сад како газда Цоне туче — виче газда Цоне што га грло доноси.

Мало по мало распали се и калфа, изгрди газду што боље уме, па оде из дућана.

Могли сте опет једном слушати, како се куварица у кавани код „Плуга“ завадила с газдарицом.

— Ако ви тако мислите, мени позориште не гине! — прети куварица.

И збиља само да оде дочекали би је раширених руку.

Једним словом преобразио се цео град. Мало у којој кући да нема свађе и галаме. Газде вичу на калфе и шегрте, опеви на децу. Млађи и старији свет је ва ратвој ноzi.

Управитељ Ивић покрпао се са својом женом па брука једна, — пуца цео град. Није жени ни лако ако хоћемо право. Од како је позориште отпочело нема она мира по вас дан; а по сву ноћ, као што се она жалила суседкама, седи сама као скот, „па и скот то не би трпео“ говорила је она.

Код ње се једном скупили жене, а она се жали:

— Те хајде шиј одежду, те хајде туцај смесу, те ово те оно, па чак јуче каже да му правим неке перјанице за војводе. Баш, верујте, не можеш да данеш; ето висам, од како то позориште дође, протнула иглом.

— Баш се и ми чудимо, како можеш да поднесеш, тој „штрапац“ толики?! — говоре оне остале.

— Море то ништа, него чим вече, он у позориште, па до неко доба чекај, чекај, па кад дође устај те отварај врата па прозебох, ето кашљем једнако! —

— Мука, Бога ми, вели једна, то није никакав живот!

— Па што му не кажеш да се остави? — предлаже друга.

— Кома, је л' њему?!... Воли он позориште и оног брљавог глумца него мене сто пута! — рече јетко Ивковићка, а сузе јој заблесташе у очима.

— Е, е, шта се учини, ако ко Бога зна! — вичу друге и климају главом тужно и као са неким изразом саучешћа на лицу.

Ето са тих су се разлога дешавале свађе између Ивића и његове жене и једно вече дошло до тога, да је Ивић опалио жени шамар.

Играо се бој на Косову. Ивић седео по подне код куће и учио улогу Милоша Обилића. Он шета по соби из краја у крај, застајкује, луна се у груди, изговара поједине реченице тако јако да се прозори тресу. Жена седи у крају, плете и гледа шта се чини од човека, а љута као ђаво.

— Ја невера никад био нисам! — виче Ивић, и дигао једну руку у вис.

— Што не гледаш ти, Бога ти, да купиш дрва? — пита га жена оштро.

— Излази Вук, говори лагано Ивић даље, не ве, Милош опет излази.

— Што ти је, Бога ти, те излуде! — рече жена јетко.

— Ухватићу Вука Бранковића!... — декламује Ивић даље и не осврћући се на женине речи.

Дошло вече а он се спрема да иде. Мора ићи, како ће бити косовски бој без Милоша?

Жена стаде викати и провати и запрети да неће врата отворити.

— Мораш! — цикну Ивић и полете на њу срцем Обилића.

— Нећу да отварам, торњај се куд знаш као сваки луд човек!

— Ко луд? —

— Ти! —

— Зар ја луд! Цикну Ивић жаром Обилића и шамар пуче.

Ко зна овакве прилике, тај само може замислити колико је злих последица било за Ивићеву кућу због тога шамара.

Главно је да знате, да је Ивићева жена отишла оцу а њега оставила

Пошто је г. управитељ Ивић опалио шамар жени и отишао да игра Милоша био је свесан свега, шта отуд може да изађе. Нико није знао шта му је, јер сви су оценили, према игри, да је Милош незгодан.

Кад се врати с представе кући затекне кућу празну; жене нема.

Да се ко од публике вратио за њим с представе имао би шта гледати.

— Тако будало! — дочекао га је прекорно отац још на вратима.

Онда га стаде грдити, а он оборно главу, па нити шта слуша нити шта уме да мисли, а осећа на себи терет, голем преголем.

— Ето шта учини с твоју млатњаву, шанавко! — грди га отац.

Ивић се у том тренутку осећао као у неком страшном сну, а презирао је и себе и позориште и глумца и цео свет.

— Ах, Јово, будало над будалама! — рече очајно кад му отац оде из собе, па паде на постељу. Ко зна шта је мислио, али тек сву ноћ није спавао.

Сутра дан се у граду говорило само о том догађају. Знао је он то, и то је чинило његов положај још тежим.

Није излазио накуд из куће, а позористу је послао оставку у којој вели да због слабог здравља и породичних ствари не може и даље остати управитељ. Интересантно је што и у таквим околностима стил његов гласи: „многа жалим, што не могу да и даље будем на важној услузи својом спремом том позористу“.

(Свршиће се).

ШТО?

Максимилјан Берн.

Што ме мисли вада теби носе
Није поглед и сјај што те врти,
Није мирис твоје златне косе
Није стае твој узорит и врти.

Мене теби вуку силне моћи:
Тужни глас што сетно, тужно звони,
К'о славујев пој у тихој ноћи
Што у срце продире и рони,

Лице свело и те сузне очи
И бои уздах што ми поглед прати,
Што о души пламеној сведочи —
Која пати, безгранично пати.

М.

ДОСАДЕ У ПОЗОРИШТУ

од

Н. А. Лејкина

„Молим за седиште, али ако је могуће ближе позорници...“ обрати се благајнику александринског позоришта намргођена господин лимунова лица, подвезана црном марамом.

„Ево То је у петом реду, али одмах до приземне ложе.“

„До приземне ложе? Хвала депо! Нећу ни пошто. Та петом прошле седмнице пала ми је на главу с четвртог сирата лимана кутија с бонбонама и огребала ме по лицу. Падне ли доглед, убиће ме на место.“

„Онда узмите у последњем реду, треће седиште од пролаза.“

„Дајте ма и у последњем реду; инак је боље.“

Намргођени господин плати, уђе у позорнице и седе на своје место.

Недеља је и посетиоци су „недељни.“ Позорнице као набијено. Поред намргођеног господина седе трговац а до њега жена му. Ма да трговац има нов капут, удара на рибу, а глава му базди олајем којим је косу јако намазао. Намргођени господин поче мирисати, гледа под седиште.

„Шта то мирисаш, господине?“ вели трговац „То се осећа јестивна ствар а ништа противно. Не тражи, то је од мене, јер ја тргујем том робом.“

„Али хоћете ли бити тако добри, да пропустите до мене сунругу а ви да седите на њезином месту?“ моли господин. „Мени се управо стужује од олаја.“

„Зар га не волиш? Е, то је грешно, јер га принађујемо Богу у кандилу. Но учинићу ти по вољи.“

Трговац и жена му изменише места.

„Само ме немојте дохитати лактом, знате тугаљива сам,“ моли жена и јако заудара белим лугом.

„Госпођо, ви јако ударате на бели лук... Молим вас немојте говорити са мном.“

„Та шта је с тим? Па то је јело. Јела сам га с робом... Сад су носни дани.“

Завеса је још доле. Јамачно ће играти какав „костамни“ комад из староруског живота. Испод завесе појављују се час црвене, час опет зелене ципеле глумаца. Између трговца и жене му појави се спор: чаје су то ципеле.

„У зеленим ципелама је, мислим, Леонидов, када игра крвоједне улоге — нагађа жена.“

„Но лупај! зар може бити Леонидов у зеленим ципелама, када игра крвоједне улоге? продера се трговац. „За крвоједне глумце морају бити црвене ципеле. А то је, држим, Нилеса у зеленим ципелама. Видиш, и нога му се види са сребрним потпетицама. Које другом дају сребрне потпетице? Никома.“

„А може да је то Полонски...“

Полонски је такођер од крвоједних. Може да је Зубов; у осталом тај воли жуту боју.“

Диве се завеса. Намргођени господин седео је у последњем реду и за то дејима окренут улазу. Унутра почеше се гурати бесплатни гледаоци. То су знанци „позоришних“ и „полупозоришних“ слугу. Из двојнице баздила је ракија; причаше један другом, колко је ко попио и спремају се неке да „помажу.“

„Красан човек! Данас сам играо с њим биљара у „Јевропи“... помози му; чим издуши последњу реч и оде с позорнице — удри у пљесак.“

То ће и бити. Руке су ми здраве!“

Намргођени господин врпољи се. Досађују му. Крај њега седе девојка склопљених очију. У најзанимљивијем тренутку наже се њему и упита га:

„Реците ми, молим вас, хоће ли и Петрин играти? Немам листе.“

„Не знам, госпођице.“

„А да ли је он жењен или је момак? Једном сам се с њиме срела на машкаради, али њему не беху све козе, па је ћутао. Али немојте лоше разумети... На правој машкаради. У рукавицама, заручни се прстеп није видео. Не знате?“

„Не знам.“

„Кажу, да је у њега заљубљено седам трговачких жена и три грофице. Је ли то истина?“

„Не сметајте ми, за Бога!“ нариче намргођени господин.

„Ах, Боже мој, каква строгост! Девојка с вама о нежном предмету, а ви се срдите...“

„Та оставите свој нежни предмет и дајте ми мира“...

„Свој! шта би био мој? Сви кажу, да је диван.“

Они у позадини отпочињу с девојком разговор.

„Госпођице, сада имамо нежнијег глумца и дивнијег “

„То мислите Сазанова?“ окреће се девојка. „Молим вас, прођите се, њега сам већ престала обожавати.“

„Не, не Сазанова, већ Паншина; тај ће га претећи десет пута.“

„Ах, Боже, та то је робија!“ узвикује намргођени господин, скочи и не сачекавши краја чину, побеже у бие.

У бие-у батрга некакав пијанац.

„О, мој познаник!“ виче му овај. Чујте, јесте ли били код Каролине Карловне онда, када ми тамо смакоше златан сат?“

„Никада нисам био тамо, господине!“

„Гледајте само, каква сличност! Тај господин такође је имао подвезану чељуст, баш као ви.“

Намргођени господин побеже у кут само за пушаче, али га пијанац и ту нађе, па се прокриви: „Пијмо, брате, у здравље глумица, које ти се допадају.“

Господин узмаче испред пијанца и удари на гледаоце, који се враћаху. Чин је свршен. Неко гурнут с леђа, ћушну му упаљену цигару под нос и рече: „Pardon!“

„Боље је да одахнем на своме месту“, помисли намргођени господин и оде из бие-а.

Седи у седишту, а већ је пред почетак новог чина. Пошто је на самоме крају, то га читав ред гледалаца он-краја. Тројца му сгадоше на жуљ. Једна дама, пролазећи на своје место, спотаче се и право њему у крило.

„Госпођо! То је сувише!“

„Па шта да радим, кад је тескоба! Та нисам навлази. Ја сам жена удата.“

Најзад сви седоше, отпоче чин. Трговкиња извади из ципа орах и покушаваше да га зубима разбије, па пошто не могадијаше, пружи га мужу. Трговац се мучно узалуд, па рече:

„Замоли ту тога господина. У њега су зар млађи зуби. Нега га скрца.“

„Чујте, трговче, јесте ли поманитали?“ плану намргођени господин.

У том глаумац доврши монолог и удали се спозорице.

„Браво! браво!“ заграјаше они у позадини, уздижући се на прсте и бесно запљескаше над самом главом намргођена господина, а један се од њих тако размахну, да га је ударио свом снагом.

„То је грозно! Доста!“ И намргођени господин шкрипну зубима, скочи с места, па истрча у ходник.

„Мој плашт, брзо плашт!“ довикну слуги, па заогрнувши се, наже безобзирце из позоришта.

Срет. А. П.

ЛЕПА НЕИТАКЕРА

мисирска приповетка

(НАСТАВАК)

(3)

У округлом простору је горела само слаба луч, кад јакно погружени свештеници ступише на земљу, која је замењавала камени под у светињи над светињама. При државној светлости дође висока гомила, што се тајанствено узвисила изнад мрамора, још загонетнија са својим силним борама. Пред њу поставише св. ковчег да онде лежи непомично читаву годину дана, па доше сви на колена шапућући у молитви сваки час речцу: И-ха-хо, и наста богослужење изнова. Срца се напунише вером и побожношћу, душе се винуше у небеске висине, тајност божанства обузе све и завлада тишина, свечаност и све у храму испуни свест присуства самог божанства.

А кад се и ти обреди свршише, повукоше се сви из светиње, а у њој завлада опет мир и тајанственост.

Но не потраја дуго, кад се зачу шум... велика завеса што је заклањала спередан улаз, полако се помакну а иза ње ступи у храм и његовим тајнама висок младић, па се спрезно примаче светом киту и кутији, што је стајала пред њим. Стресе се, али свест и воља му се поврати и он се сакну најпре ковчегу, жељан да отвори светињу, коју сила праистарих и божанских закона забрањује световњаку и додирнути, а како ли завирити у њен садржај. Него кад се он сакну, указа се иза завесе, откуд је он дошао, и друга прилика зеленкастих живих очију и погнута тела, те се поче њему примичати. Младић подигну тешки заклопац од ковчега али он шкрипну, како се није одавна отварао, и уједно осети би за собом нечији брз дах. Он се нагло окрену, и угледа за собом човека у беду оделу свештеничјом. Руку је уздигао и у њој се светљаво сјајан нож. Младић га препознаде, згрози се, али још пре него што је могао вишнути, згоди га гвожђе и он у пазу пусти од себе очајан, загушљиви крик. Него руком је грчевито држао заклопац св. ковчега па га повуче собом, превали га и по полу се просу његова скривена садржина: обична, замуљена Нилова земља.

Него па те необичне гласове похита неколико свештеника, што су чували стражу у храму, и засташе зачуђени и изренађени на прагу светиње над светињама. Свети ковчег обешчашћен, првосвештеник држи у једној руци крвав нож а другом упира на човека, што у крви лежи на земљи. Похиташе да га подигну.

Кад му се приближише, препознаше са ужасом у њему самог свог омиљеног — фараона Ментесуфа. Они га немо подигоше и пронеше крај застртог киша, који се и на даље

тајанствено дизао у свој својој нерешеној загонетци. Слаб пламен од уљанице у тај мах се љући и јаче засветли, и са блиставог мраморног подножја засветлише златни хијероглифи: — ни један смртни човек није подигао мој вео!

3.

Мисир се завио у црно, смрт фараонова се огласила по свој држави. По улицама иду у гомилама жене, замале косу блатом и лелечу лунајући се у прса; људи вавукли на себе изношене хаљине, па их у знак туге раздирала на прима, свештеници престали метати браде и косу, већ иду онако обријане главе. Свуда завладала жалост велика чак се није називо ни на убичајене поздраве.

Али права се туга усредсредила у краљичиним одајама. На узвишеном душеку, покривеном лајним и леонардовим кожама, почива дивна краљица Неитакера, чију лепоту слави послушни мисирски народ исто онако силно, као и доброту умрлог фараона. Око ње седе на ћилимима многе дворкиње распуштене косе. Једна се од њих одвојила, села пред краљицу па уз танки глас сребрних жица са медене харфе пева тужну песму: Твоја рука држи моју руку; ал где: запева мала деста, да те више за ме нема! Не иди, срећо, још од мене, остави руку своју у руци мајој, дико...

У соби влада полутама. Дивни изглед на уметне краљевске вртове и околне грађевине од углачаног, руменог мрамора, што онако силно одбијају сунчане зраке, затвара мрачна завеса. Пред лицем кућовног бога гори света ватра у великом свећњаку, омиљеном лотовим лишћем, немирним пламеном, шири марице и слабо осветљава смеђу лепоту растужене краљице.

Већ седамдесет дана траје жалост. Лешона краљева се већ балзамовала, спрењене су биле и свечаности за упоц, заказао се и дан за велики суд, кад ће над мртвим телом фараоновим најодличнији људи из читаве државе оценити његов рад и живот и праву му успомену предати историји и папирусу. Па дође и тај дан, који се с великим нестрпљењем одавна очекивао, јер неке чудновате приче кружиле су о смрти фараоновој, и оне су све пуниле зебњом и радозналношћу. Простији су, истина, само већали о томе, да ли би могло бити могуће да краљ није умро природном смрћу; одличнији су знали да су га нашли убијена... није се извесно знало где... само у рани је био свештенички нож, па за то се не тражи убица. И сада, ту је било отворено поље нагађању: шта се ту могло догодити. Многи, који су хтели да даду себи важности, говорили су да они знаду све, само — такве ствари нису за говор. Чак се и у женским друштвима говорило о томе, али с тих неизвесних питања се брзо прешло на неку изванредну тканину у коју је мумија замотана и што ју је сама краљица откала од пређе, којој је сваки комад био састављен од 360 нити... па послетку, ко зна, више су пута знале додати, да ли и ту има шта истине. Колико се тог каже, само што свет није више тако невин, да у то све верује.

Али ако се убица није тражио јавно, трагао се тајно. Неитакера је обећала велику награду оном, ко јој га докаже. Али то није помогло ништа, тајна је остала тајном.

На Неитакери је ужасно утицала смрт фараонова. Љубав његова угасила се за њу баш онда, када јој је највише требала. Много савлађивања ју је стало док се само привикла на ту странну збиљу, да њега више нема. Свој оп-

станак тако је спојила с његовим, да није ни престављала себи, да би могла постојати без њега. Њом завлада дубока туга, која роди у њој неку страшну равнодушност према свему, почевши од ње саме и њена живота. Као што се оно растопи снег на абисинским планинама кад га угреју топли сунчани зраци, или као што оно јак ветар угаси пламен, тако дође и Нентакери да ће се расипнути од жалости за Ментесуфом. Ни у чему није налазила забаве, ништа је није могло покренути из њене једноликости, чак ни свест онога, на што је до сад стидљиво али и с поносом и с срећом погледала: да ће до скоро постати мати, ни за какву жељу није знала, сем једне: да се доскора састане са својим Ментесуфом ма било и на пољанама блаженства.

Али кад се приближи дан великог суда, јавила јој се чешће једна мисао: да замоли првосвештеника Усури, да што већма прослави фараона, који га је обасуо својим добротинама. Али ако неће њему за вољу, нека бар њој за љубав испише у напиру што лепше његов живот. Него ма колико јој се позната чинила та намера, онет је није могла извршити. Истина, код Усури је одрасла, шта више: док није увезнала Ментесуфа, мислила је да воли његова сина Аменија, па и сада јој је у њеној жалости Усури долазио сваки дан да је теши и доносио јој од свог сина лотосова цвећа, али га змолити није могла. То његово долажење га није приближило, него удаљавало од ње... она је онајкала на њему нешто мање, помукло, лукаво, па чинило јој се и као да нешто намерава с њом... одрасла је код њега, али никад није осећала толико бојазни од њега нити је оназила што позориво на њему. Да ли за то што га онда није смела мотрити; јер му је морала бити захвална и поштовати га, или — можда је у овој несрећи изгубила наклоност за дружење с другима?

Последњи гласи тужне песме јекнуше двораном и изгубише се у суседним просторијама, а Нентакери се растужи. Сети се прохујале среће и очи јој засузише.

Него тад ступи у дворану Усури. Овај пут је дошао без цвећа. Приближи се Нентакери и са учешћем је запитала:

— Па шта мислиш, кћери мисирека, сада радити, кад он збиља оде?

Нентакери уздахну, пред очи јој изађе Ментесуф у свој својој доброты. Сети се мисли што их је изазвао рефлексе несичких мисли у тужним мелодијама, па под њиховим утиском одговори му:

— Шта ћу? Узети гениј свој, душу и срце и дати их лотосу, па кад отвори у вече свој модри цвет, нека се из њег дигну на месечевом зраку до Хероса, да их превезе њему...

И док је тако говорила, одважи се да замоли Усури за оно што је одавно носила у свом срцу. Него кад већ хтеде да рекне дворкињама да се уклоне, махну им и Усури руком да оду, а она зачуђено погледа у њега.

Осташе сами. Усури седе до ње и читав му изглед уједаред доби у себи нешто гинко, лукаво. Нентакери осети од њега одвратност и зажели да се удаљи од њега. Није ни помишљала да искаже своју жељу.

— Видиш, заноче Усури, за то сам и дошао до тебе да ти рекнем шта треба да радиш. Можеш и сама погодити, зар не читаш из увенулог лица Аменија, да му нема дуга живота, ако му ти не додаш лека. Не користи тужити, њега не поврати више, па спаси бар сиротог Аменија, који

за тобом гине. А и ко би ти био пречи, ни брат сестри не може бити ближи него он теби, па с тога спаси га и пођи за њега. Нентакери је ћутала јер је мислила како је све узалуд, та она и тако не може дуго преживети овај губитак. Иначе Аменија је она подносила, али заносила се није њим никада. А кад јој сада отац спомену њега, туга њена прошири се и на његову особу, и — она га је жалела што је и он несретан. Али њено ћутање је Усури другојачије, по себи повољно тумачно, па за то настави: А чиниће ти Амени што год зажелиш. Ако те је Ментесуф пазно, он ће те поштовати, ако те је Ментесуф истинито љубио, он ће те обожавати. Ни једна рокиња не ће ни ући у твоје дворе, читав ће живот бити низ уживања, дане ћеш хиљадама*) бројати.

— Немој, Усури, даље говорити. Све је узалуд. Ја га зовем Ма-и-хоа (дођи натраг), али кад он не може мени доћи, могу ја њему...

— Па зар је твоја љубав према њему тако силна да би могла чак и живот жртвовати за њега, зашта важним гласом Усури и онет зашкљачи зеленим очима. Кроз ону таму је севала из њих ватра.

— Све, рече Нентакери задовољна собом, јер свест о томе је улевала сласти, а такви одговори су јој годили, јер је у њима она налазила више утехе него у свему другом.

— Ти имаш у себи неког ђавола којим заврћени мушкима главу. Ја знам како би се ти рада осветити убици Ментесуфином, па онет ти хоћеш то исто да учиниш с мојим сином. Ти си му кроз толико година допуштала да те љуби, примала си на повољно знање и била си вољна да поћеш за њега. Ти си сада слободна и можеш да учиниш оно, што ти и дужност и савест налаже да мораш учинити. Та погледај на дете, види шта хоћеш да учиниш и ти ћеш се згрозити од саме себе и мораћеш урадити што сада не можда захтеваш, него што те прекљњем и молим да учиниш.

— Немој, Усури, да тако говориш, одговори му тужно Нентакери. Не тражи од пенела да поново букне ватром. Моји су дани већем избројани, а ни љубав ми нема више снаге да се обнови. Ти си долазио мени сваки дан па видиш какав ми је живот. Да ли се оваква мука дуго подносити? Па и шта би ти, зар за неколико дана да је још увеличави тим, што би ме наговорио да поћем за Аменија? Ако му без мене нема живота, онда га ја врло, врло сажаљевам, јер у мени нема такођер више живота.

Усури је премисљао, па онда отпоче гласом, што год је могао тужнијим. Намера му је била јасна, и он ју је морао постићи.

— Што брижан отац покушава све да спасе срећу и онстанак свог сина, то му нико не може пребацити. Ти си упоредила мог сина с тобом, али како би било да ја упоредим тебе с мојим положајем? Истина, ти још ниси мати али доскора ћеш бити, па ако ти нећеш да живиш већ из љубави према себи и Аменију, мораш да живиш да даш живот свом детету и да га чуваш.

Нентакери покрвене. Било је часова кад је златна брада стварала о томе, али сад није смела на то ни да мисли.

Усури ућута, па онда настави:

*) Хиљада је код Мисираца највертнији број.

* — Али ако теби то све није ништа осим *њег*, његове успомене и љубави, ако ти нећеш да живиш због његова имена јер се сва твоја љубав само на њега усредсредила, онда — ако је то твоје осећање спрема њега у истини тако силно као што ти велиш, онда — ја се онда уздам баш у сиду те љубави, на кад нећеш да будеш Аменијева из љубави-наспрам њега, мораћеш бити наша баш из те љубави према твом умрлом мужу.

(наставиће се.)

КЊИЖЕВНОСТ

Православље у Босни и Херцеговини. Написао П. М. Томић. Издање књижеваре Мите Стајића. Београд 1898. 8^о стр. 112.

Пред нама је књига, која буди живо саучешће према потлаченом племени српском у Босни и Херцеговини, не само у души људи преданих интересима својега народа, него — и у души свакога, који цени човечност и воли истински његов напредак.

Она износи у јасним бојама ту ужасну трагедију, што се већ 19 година одиграва међу нашом браћом у поменутих земљама, на штету њихове вере и народности, и на позор европској просвети и филантропији XIX века.

Бољењем уму и срцу слободних људи садржина ове књиге учинила би се као неверица и они би желела да у томе нађу себи уверења. Али, непобитна, званична статистичка дата и поуздано непосредно испитивање свега, што је описано, у вези са очајном одбраном народа у огађеним и у европској штампи, — уверава нас, да је то страховита јавна.

Писац ове књиге, како се даје видети из неколиких места исте, — сам је очима својим гледао јавну повреду религијске равноправности, слободе повести и слободне мисли у Босни и Херцеговини, па се решио да изнесе своје „свице о једној мрачној и зверској управи, о једном тамном моменту Историје, о једној дипломатској заблуди, коју време треба да исправи, како неби била повод за нове политичке покрете и друштвене револуције“ (стр. 112).

Ми нећемо саопштавати садржину ове књиге у детаљима, јер би нам ваљало испитивати целе стране; боље је да се читаоци сами упознају са несрећном судбом Православља, Српства у Босни и Херцеговини читајући опис очевидца, из којег се се уверити, да бројна надмоћ српског племена у овим земљама још није стекла право на историјску екзистенцију све због агитаторског дејства Аустрије и Рима; да православна вера не ужива никакве толеранције; да правда и закон властички постаје само за утврђивање и осигурање туђинскога интереса, да је државна власт склона чак и на јаван фалсификат у својим званичним документима (види особито стр. 76—82).

Ми ћемо само напоменути ово двоје: да Рим, који нас у Босни и Херцеговини тако напонако задужује својом нетолеранцијом још има образа да у Србији тражи и нешто више од толеранције, у време, када јавно очитује, да није напустио своју средње-вековну, тамну улогу у историји. То је једно. А друго је: да у Босни и Херцеговини исти-

ски траје борба за опстанак српског народа и православља. Једина левиза те борбе, што одјекује у сваком српском уму и срцу, може бити ова: *Око за око и зуб за зуб.*

С. М. В.

ЗАНИМЉИВЕ СИТНИЦЕ

Антипатичан човек. Емил Готје доноси у једном француском часопису под насловом „Les antipathies physiologiques“ написе, који због своје особите теме заслужује да га саопштимо нашим читаоцима. Готје пише: Ви се налазите у салону; ту вам представе неког човека. Он је улудан, пријатан — он вас обасне доказима своје пријатности. Ви можете само да кажете: Одиста, пријатан човек! Па ипак, кад он с нама у току конверзације сувише отворено разговара, наједанпут осетите неку одвратност; неки неодређени осећај вели вам да ћете добро учинити, ако се тога човека оканете. Он вам за то није с поља дао никаква повода, али ви не можете себи више ништа, тај вас осећај више не оставља.

Домаћица, која вам је тог човека представила, случајно онази, како сте променили своје држање према њему, те вас запита за узрок. Ви јој икажете своје осећаје, а пријатна домаћица узвикне: „Та то је чудновато! Ви га нисте никад у свом животу видели, не познајете га дакле а и сами велите да му не налазите никакве мане — на шта онда може бити узрок, да сте против њега?“ „То не знам али осећам, да ја никад не могу бити његов пријатељ; тај ме је осећај наједанпут обузео.“ Тако што — допустиће свака — дешава се у животу.

А код женских су такве инстинктивне појаве куд и камо чешће него код мушких. Могло би се рећи, да слаби под има шесто чуло, које му омогућава, да завира у душу човека, кога пре никада у животу није видео. Једанпут ми је рекла једна моја пријатељица, кад ме је видела у друштву једног човека, кога она — то сам поуздано знао — није познавала: „Ја бих Вам саветовала, да се не дружите с тим човеком“. „Аха, дакле га познајете...?“

— Боже сачувај.

— Па на чему, онда, оснивате ту своју сумњу?

— Ни на чем — он је на мене учинио рђав утисак; то ми је довољно.

Али то мени није било довољно и ја сам с тим човеком ступио у ужу везу. Али у скоро сам се морао сетити опомене своје пријатељице, јер осетљив материјални губитак беше последица мог кратког познанства са странцем.

Пошто је навео још неколико примера ове врсте, Готје тврди, да се такве антипатије у главном имају свести на разноликост темперамената, те наставља: У осталом ваљда сте опазили, да редовно дебелу људи, из којих се, као што је познато, рекрутирају сангвинци, не могу трпети мршавих и обратно. Дебели су људи тешки, троми; мршави пак лаки, окретни. Што се мене тиче, да кажем, да ја не дајем никаква доказа за наведену теорију: ја имам неколико врло мршавих пријатеља, за које сам уверен, да према мени осећају највеће симпатије и да они врло добро знаду, да ја њима ништа зло не мислим.

ВЕЛЕШКЕ ИЗ КЊИЖЕВНОСТИ И УМЕТНОСТИ

Б) СТРАНА.

* Најновије драме на берлинским позорницама за месец Септембар јесу „Стара мајка“ од Драјера и „Президент“ од Глегера.

* У Бечу је представљана с великим успехом нова драма „Вечна љубав“ од Бургхарда.

* „Созмopolis“ доноси у последњој свесци занимљиву студију „О Индији и Индусима“ из пера М. Милера. Ту се износе статистички подаци о браку у Индији. У 1881. години било је у Индији 670.000 удовица евоод 19 година старости. Обично се удају после десете, а жене до шеснаесте године.

* Дошао нам је до руку први број новог часописа што је крајем септембра почео излазити у Берлину, у издању О. Еазнера. Зове се „Позорница и живот“. Лист се штампа на веома финој хартији и испуњен је ваљадно леппм и колорисаним сликама.

* Ових дана почели су излазити у Немачкој на два места: у Берлину и Штутгарту, два часописа са истим именом: „Ново столеће“. Оба су часописа одликују добром садржином и великом јестиноћом.

ИСКРИЦЕ ДУХА

Александер велики после нове победе свога ода изгладше туробан. Упитан о томе одговори: „Бојим се неће ми отац ништа оставити да освајам.“

Аристотел упитан, зашто се човек добро осећа близу кзкве женотице, одговори: „упитај сленца“.

Алжибијад куна по свуне паре једно ваљадно цесто, и одсече му реп.

Његови пријатељи кудише га, и мишљаху да ће га нео свет због тога исмевати. Алжибијад им одговори: „Па то баш ја и хоћу. док се Атињани забављају репом мога пса, забораиће да траже од мене рачуна за моје политичко владање.“

Дионисије упита *Аристина*: зашто се философи улагују Владаоцима, а не Владаоци философима. „Зато — одговори овај — што философи знају шта им треба, а Владаоци то не знају.“

Аристина упитају, колико тражи за обучавање једног детета. „Хиљду динара“, одговори он. „За име Божје, зашто толико много — мишљаше онај што пита — за ту суму могу једног роба да кунам“. „Тада ћеш — додаде Аристина — имати два роба, једнога што кунам, а други ће бити твој син.“

Неко запита *Аристина* чиме су то одвојили философи од осталих људи. „Тиме — одговори овај — што кад не

би било закона, ми наш начин живота не би ни у чему променили“.

Неко блебетало досађиваше *Аристотелу* својим бесмисленим причама. „Зар те не изненађује то што чујеш?“ питаше га тај. „Што ме изненађује то је, што те моје уши слушају, кад имам ноге да побегнем.“

Бијас упитан која је најнакоснија и најопаснија животиња, одговори: „од дивљих — *тиранин*, а од питомих — *ласкавац*.“

Пријатељи *Беранжерови* пуђаху му министарство просвете. „Добро — одговори им — примићу се, ако ми буде слободно, да моје песме уведем као обавезну читанку у каквом девојачком институту“.

„Све што је моје носим собом“ казао је Бијас, кад је остављајући све што је имао побегао из отаџбине.

При једном ручку препирало се која је смрт најбоља. „Изненадна“ одговори Цезар.

„Са ових пирамида гледају на вас четрдесет векова,“ говорио је Наполеон својим војницима у Мисру.

„Научењаци и магарци у средину“, била је шалива заповест Наполеонова, кад га је нанала непријатељска колоница код Пирамида.

„Aut Caesar aut nihil“ (или Цезар или ништа), била је девиза Цезара Борџије.

„Волим овде бити први, него у Риму други,“ казао је Цезар својим пратиоцима, на догледу села Поле.

„Волим младиће који поцрвене, него који побледе“ казала је *Порција Като*.

„Пријатељу — рече на издисају Шамфор Сију — ја најзад идем из овог света где срце мора или да се окамени или да пренукне.“

Корнелија мати Граха, представи једној пријатељици, која је била богато накитена, своја два бујна сина. „То је мој накит“ рече она.

„Па и ја сам сликар“ кажу да је узвикнуо *Корнелија* пред сликом Рафаиловом.

„Сликајте ме, какав сам — казао је *Кромвел*, своје сликару; ако изоставите очиљке у боре нећу вам ни једну нару платити.“

Кад је Кромвел улазио у Лондон један ласкавац учини га најљивим на гомиле сакупљена света. „Још би их било више — одговори Кромвел — кад би ме водили на вешала.“

У Београду продаје се лист само код продаваца на број.

САДРЖАЈ: „+“ (песма) — „Позориште у палаци“ (наставак) — „Што је“ (песма) — „Досаде у позоришту“ — „Лена Нектакера“ — (наставак) — „Књижевност“ — „Занимљивости“ — „Велешке из књижевности и уметности“ — „Искрице духа“.

Власник Ст. М. Веселиновић. Штамп. Св. Николића об. венац бр. 2.—Београд. Уредник Ј. М. Веселиновић.